

Seleucia

Sayı VI -2016

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VI

Olba Kazısı Serisi

Olba Kazısı Serisi
Seleucia VI

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayımına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Salim Aydıöz
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu
Prof. Dr. Aygöl Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepece
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünalın
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereğ
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VI
Sayı: 6

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Altan Basım San ve Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sitesi No: 222
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 11968

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 6 | Mayıs 2016

The Question of Romanization – To Be or not To Be (Roman): An Introductory Study

Romalılaşma Sorunu - (Roma) Olmak ya da Olmamak: Bir Ön Değerlendirme

Fikret K. Yegül

11

Olba'da Kremasyon

Cremation Burials in Olba

Tuna Akçay

21

Yelten Asklepiosu

Asclepius of Yelten

Ünal Demirer - Ahmet Yaraş

45

Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu:

Roma Mozaïği

A New Discovery from Olba Excavations: The Roman Mosaic

Emel Erten

61

Edirne Müzesi'nden Figürlü Madalyona

Sahip Cam Kulp

Glass Handle with Figured Medallion from

Edirne Museum

Emre Taştemür

93

Olba: Tapınak Devletinden Şehir

Devletine

Olba; From Priest State to City State

Mustafa H. Sayar

107

Olba'da Yahudi Varlığının Kanıtı: Menorah

Kabartmalı Sunak

Evidence of Jewish Presence in Olba: Altar with

Carved Menorah

Murat Özyıldırım

119

Olba Kazısında Ele Geçen Erken Bizans Dönemine Ait Bir Tılsım

An Amulet of Early Byzantine Period from Olba Excavations

Gülgün Köroğlu

137

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan

Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli

Sikkeler

Figural Coins of the Artuqids from Kuva-yi

Milliye Museum/Balıkesir

Ceren Ünal - Betül Teoman

161

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları

ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların

Değerlendirilmesi

2015 Excavations at Olba Monastery and the Evaluation of the Fieldwork at the North Church

Murat Özyıldırım

181

Olba Manastırı'nda İşlik Kazısı ve

Sonuçların Değerlendirilmesi

The Excavations at the Workshop in Olba

Monastery and its Results

Yavuz Yeğin

203

Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates

Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön

Değerlendirmeler

Kurul Castle (Ordu) Preliminary Assessment on

the Mithradates VI Period Settlement

S. Yücel Şenyurt - Atakan Akçay

221

Klazomenai Buluntusu Pişmiş Toprak

"Oturan Kadın" Figürinlerine İlişkin

Düşünceler

Considerations on the "Seated Woman" Terracotta

Figurines from Klazomenai

Aslıhan Özbay

249

Doğu Dağlık Cilicia Mezarları, Olba'dan
Yeni Mezar Tipleri ve Terminoloji
Önerileri
*Tombs in Eastern Rough Cilicia, New Burial
Types from Olba and Suggestions of Terminology*
Tuna Akçay - Burak Erdem
261

Ziyaret Tepe Kalesi ve Nekropolisi'nden
Küçük Arkeolojik Buluntular
*Small Archaeological Finds from Ziyaret Tepe
Castle and Necropolis*
Akın Bingöl
287

Kars-Anı'de Tespit Edilen Savunma
Sistemleri Üzerine Öneriler
*Suggestions on Defense Systems Identified in
Anı, Kars*
Ayhan Yardımcıel
301

Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam
Buluntuları
*Early Byzantine Glass Findings from Cıngırt
Kayası*
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
319

Mersin Deniz Müzesi'nden Osmanlı
Çeşmesine Ait Taş Tekne
*Ottoman Stone Basin from the Naval Museum
of Mersin*
Candan Ülkü
361

Mersin Olba Antik Kenti - Zooarkeoloji
Çalışmaları
Zooarchaeological Research in Mersin Olba
Okşan Başoğlu
381

Olba Tuğla Örneği: Arkeolojik ve
Arkeometrik Yaklaşım
*Olba Brick Samples: Archaeological and
Archaeometric Approaches*
Murat Özyıldırım - Ali Akın Akyol
395

Olba Kazısı Seramik Buluntuları
Arkeometrik Analizleri
*Archaeometric Analysis of Ceramic Finds from
Olba Excavations*
Ali Akın Akyol - Mahmut Aydın
413

Kitap Tanıtımı Book Review

İnanca Yolculuk Mersin
Ahmet Emirhan Bulut
433

Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En
Eski Kültürleri
Yavuz Yeğin
439

Geçmişten Günümüze Bir Geçit Zeugma
Emel Erten
443

Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri
Murat Özyıldırım
447

Milas Yazıtları Rehberi
Hüseyin Üreten
451

PRAEFATIO

Seleucia dergisinin altıncı sayısını (2016) sizlere sunmaktan gurur duyuyoruz. Her geçen gün dergimize gösterilen ilginin artışından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Olba kazılarını 2015 dönemi çalışmaları bizim için heyecanlı geçti. Sezonun ödülü hiç beklemediğimiz bir yerde ve hiç beklemediğimiz bir anda ortaya çıktı. Bu, manastır kazıları sırasında açığa çıkartılan ve daha erken tarihli bir Roma yapısına ait olan Roma mozağıydı. Önce genç bir hanım görünümüyle Tryphe (lüksün personifikasyonu), sonra genç adam Bios (yaşamın personifikasyonu), son olarak da ilk banyoyu temsil eden bir diğer genç hanım görüldü. Onları biri lir, ikincisi çifte aulos çalan, üçüncüsü de kavalıklarda köpeğiyle koşan eroslar izlediler. Bu mozaik taban Olba'da Severuslar Dönemi'nde yaşanan lüks yaşamı yansıtmaktaydı.

Mozaik taban ile ilgili olarak yapılan değerlendirme ile birlikte Olba kazılarında elde edilen yeni bulguların yer aldığı çalışmalar ve diğer birçok değerli makale bu sayıda yer almaktadır. Meslektaşlarımıza çalışmalarını bizimle paylaşmaktan çekinmedikleri için şükran borçluyuz. Ayrıca, Homer Kitabevi'nin sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia*'yı yayına hazırlayan Sinan Turan'a da teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

We are proud to present the sixth issue (2016) of *Seleucia* and wish to express our gratitude for the growing interest to our journal.

The 2015 season of Olba excavations was an exciting one. We were awarded with a spectacular find at a very unexpected location and at a very unexpected moment. That was a Roman mosaic pavement belonging to an earlier Roman building discovered during the excavations at the monastery. First appeared Tryphe (as a young lady, personification of luxury), later Bios (as a young man, personification of life) came along. The third figure was the personification of the "first bath" represented by another young lady. They all were followed by erotes, one with a lyre, the other playing double aulos, third running with a dog. The mosaic pavement was a reflection of sumptuous life at Olba during the reign of Severans.

The evaluation of the mosaic pavement along with other recent discoveries from Olba excavations as well as many valuable studies on various topics will be presented in this issue. We appreciate our colleagues for not hesitating to share their works with us. Finally, Ayşen Boylu, owner of Homer Books and Sinan Turan who prepared *Seleucia* for publication deserve special thanks from us.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli Sikkeler

Ceren Ünal - Betül Teoman*

Öz

Balıkesir, Kuva-yi Milliye Müzesi sikke seksiyonunda Artuklu Beyliği dönemine tarihlenen bir grup sikke bulunmaktadır¹. Artuklu Beyliği'nin Mardin kolu (MS 1108-1409) beylerinin adlarına bastırdıkları bu sikkelerde farklı tipte figürlü betimler yer almaktadır. Taçlandırılmış cepheden büst, taçlandırılmış başı ile düşsel bir varlık olan vücudunun kuyruğundaki ağzı açılmış ejderhaya ok atan okçu, yuvarlak bir üslupla sunulmuş yüz, taçlandırılmış yan yana iki büst gibi farklı tiplerde sikke betimleri bulunmaktadır. Artukluların, Anadolu'da var olan diğer bir siyasi güç olan Bizans İmparatorluğu sikke sistemi ve ikonografisinden etkilendiğinin düşünülmesinin yanı sıra astrolojiye verdikleri değeri sikke betimlerine yansıttıkları da düşünülmektedir. Anadolu'da, 12. ve 13. yüzyıllarda adlarına bastırdıkları sikkelerde farklı betim tiplerini astrolojik değerler ile yoğurarak kullandıkları düşünülen Artuklu Beyleri sikke ikonografisine özgün değer katmışlardır. Kuva-yi Milliye Müzesinde yer alan figür tasvirli bir grup Mardin kolu Artuklu Beylerine ait sikke sanat ve üslup bakımından değerlendirilecektir.

Anahtar Sözcükler: Sikke, ikonografi, figürlü sikkeler, Artuklular, Bizans, müze.

* Doç. Dr. Ceren Ünal, Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Bizans Sanatı Anabilim Dalı, Muradiye Yerleşkesi/Manisa. E-posta: cerenunalcbu@gmail.com. Uzm. Betül Teoman, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Müzecilik Bölümü, Tınaztepe Yerleşkesi Buca/İzmir. E – posta: betul.teoman@deu.edu.tr.

1 Bu çalışma, Doç. Dr. Ceren Ünal tarafından, XX. Ciepo Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuş ancak yayınlanmamıştır (27 Mayıs-1 Haziran 2012, Yunanistan). 2008-2012 yılları arasında, Kuva-yi Milliye Müzesi'nde yaptığım çalışmalar sırasında gösterdikleri sonsuz sabır ve yardımlarından dolayı Arkeolog Aytekin Yılmaz ve Arkeolog Nihat Güven'e teşekkür ederim.

Figural Coins Of The Artuqids From Kuva-yi Milliye Museum/ Balıkesir

Abstract

There is a group of copper coins displayed in the coin section in Kuva-yi Milliye Museum. The ruler of Mardin branch of Artuqids's (1108-1409 AD) coins have different type of figural depictions on their obverse and reverse sides. Crowned bust facing, crowned figure shooting arrow at his tail which is in a dragon form, face with circular form, crowned double busts side by side are the interesting and different types of coin depictions. Artuqids are affected by the coins and iconography of the other powerful culture's in Anatolia which is Byzantine and they also reflected their astrological beliefs on their coin types. Artuqids who were believed to add original value on their coin iconography, unified different coin depictions and styles with the astrological motifs in 12th and 13th centuries in Anatolia. A group of coins of the Mardin branch of Artuqids will be evaluated according to their style and artistic quality.

Keywords: Coin, iconography, figural coins, Artuqids, Byzantine, museum.

Beylik, Selçuklu kumandanlarından Oğuzların Döğer boyuna mensup, Eksükoğlu Artuk tarafından kurulmuştur². Artuk, Anadolu'ya ilk giren Türkmenlerdendir. Kendisine bağlı çok sayıda Türkmen ailesinin bulunmasından dolayı güçlü olmasının yanı sıra, Alpaslan'la birlikte Anadolu'nun içlerine kadar ilerlenmesi konusunda gösterdiği cesaret ve başarılarla itibar görmüştür. Anadolu Selçuklu tahtına geçen Melik Şah ile aralarındaki ihtilaf sonucu Doğu'ya giden Artuk, Melik Şah'ın kardeşi Tutuş'un taabiyetine girmiştir³. Tutuş tarafından 1087 yılında Kudüs'e, Atsız'a karşı gönderilen Artuk'a bu bölgenin hâkimiyeti verilir.

Yerleşik bir düzene geçip, diğer Türk Beylikleri gibi Anadolu'da merkezi idareden yönetilen bir yapılanmayı kuramayan Artuk'tan sonra oğulları İlgazi ve Sökmen, Suriye, Kudüs ve sonrasında Doğu Anadolu'ya gelerek Hısn-ı Keyfa, Amid, Mardin ve Meyyafarikin'de yerleşmişlerdir⁴.

1091 yılında Artuklu Beyi Emir Artuk, Kudüs'ü aldıktan sonra ölür. Hükümranlığı dört oğlu; Mu'ineddin I. Sökmen, Necmeddin İlgazi,

2 Artukoğulları hakkında detaylı bilgi için bkz. Köprülü, 618 ve Turan 1980, 137-139.

3 Turan 1973, 135.

4 Ünal-Ünal 2002, 164.

Abdülcabbar ve Behram'a kalır. Sökmen ve İlgazi, ölümünden sonra babalarının halefleri olarak Kudüs'ü ortak iktidarlarıyla yönetmişlerdir. Haçlı saldırılarına karşı Kudüs'ü başarıyla savunmalarına rağmen, Fatimi Halifesi adına, Kudüs'ü alan El-Afzal bin Bedir el Jamali'ye 1096-1097 yıllarında yenilerek, kenti terk etmişlerdir. Anadolu'nun kuzeydoğu bölgesine yerleşen iki kardeş Doğu Anadolu'da bağımsız beylikler kurmuşlardır⁵. Artuk Bey'in oğulları tarafından kurulan beylikler; Hısn-ı Keyfa-Amid, Mardin-Meyyafarikin, Harput olmak üzere üç kol halinde gelişmiştir.

Artuk Bey'in oğullarından Necmeddin İlgazi, Mardin Artukoğulları veya İlgaziler adı verilen Artukoğulları kolunu kurmuştur⁶.

Necmeddin İlgazi, Mardin'den sonra Nusaybin'i ele geçirerek Haçlı Seferlerine katılmıştır. Urfayı ele geçirememiş, ancak Harran kendisine devredilmiştir. 1117'de Halep'i alarak idaresini oğlu Timurtaş'a bırakmıştır. Selçuklu Sultanı Mahmud, Haçlı seferlerindeki başarılarından dolayı 1120 yılında, Meyyafarikin (Silvan)'i İlgazi'ye vermiştir⁷. 1122 yılında ölen İlgazi, hâkim olduğu bölgede düzeni sağlamış ve imar faaliyetlerine büyük önem vermiştir. Ölümünden sonra, oğullarından Süleyman Meyyafarikin'e; Timurtaş Mardin'e; yeğeni Süleyman ise Halep'e hâkim olurlar. 1154 yılında Timurtaş'ın ölümünden sonra yerine oğlu Necmeddin Alpi geçmiştir⁸. Bu dönemde, Mardin Artukluları ile Hısn-ı Keyfa Artukluları arasında işbirliği sağlanır. Necmeddin Alpi döneminde, imar faaliyetleri hızla ilerlemiş ve Artukoğulları'nın en parlak dönemi olmuştur. 1176 yılında, ölümünden sonra, Artuklu toprakları Eyyubi ve Moğol baskısı altında kalmıştır. Mardin Hicri 812/Miladi 1409 yılında ele geçirilmiş ve daha sonra Mardin'in idaresi Karakoyunlu Devleti idarecisi Kara Yusuf'a geçmiştir⁹.

Mardin Artukluları/İlgaziler (İlgaziyye) Kolu Beyleri¹⁰

Necmeddin İlgazi	1108-1122
Hüsameddin Timurtaş	1122-1152
Necmeddin Alpi	1152-1176
Kutbeddin II. İlgazi	1176-1184

5 Sayles 1992, 1.

6 Turan 1973, 145.

7 Turan 1973, 147-148.

8 Turan 1973, 160.

9 Sevim-Yücel 1989, 214.

10 Makale kapsamında tanıtılan ve Kuva-yi Milliye Müzesi'nde yer alan Artuklu Beyliği, Mardin koluna ait 14 adet sikke, basıldıkları dönemin vurgulanması için ait oldukları hükümdarların iktidarı koyu tonda verilmektedir.

Hüsameddin Yoluk Arslan	1184-1201
Nasıreddin Artuk Arslan	1201-1239
Necmeddin I. Gazi	1239-1260
Melikü'l Muzaffer Kara Arslan	1260-1292
Şemseddin Davud	1292-1294
Necmeddin II. Gazi	1294-1312
İzzeddin II. Ali Alpi	1312
Şemseddin Salih	1312-1364
Ahmed el-Mansur	1364-1368
Mahmud el-Salih	1368
El-Muzaffer II. Davud	1368-1376
El-Zahir Mecdeddin İsa	1376-1406
Şahabeddin Ahmed	1406-1409

Balıkesir Kuva-yi Milliye Müzesinde yer alan figür tasvirli Artuklu sikkelerinden örnekler kronolojik sıra ile aşağıda tanıtılmaktadır.

Hüsameddin Timurtaş (516-547/1122-1152)

Sikke No: 1¹¹

Æ, 24 mm., Envanter No. 1438.

Ön Yüz: Diademli Hükümdar Portresi sağa doğru¹², etrafındaki yazılar siliktir.

Arka Yüz: Timurtaş ibn İlgazi ibn Artuk El-Melik'l- Âdil

Geç Roma İmparatorluk sikkelerinde yer alan imparator büstü ile paralellik göstermektedir. Araştırmacılar imparator I. Constantinus'un kuzeni olan Iulianus¹³ döneminde basılan sikkelerin ön yüzünde yer alan inci diademli ve dökümlü kostüm giyimli büst tipi ile benzerliğine dikkat çekmektedir¹⁴.

Necmeddin Alpi (1152-1176)

Sikke No: 2¹⁵

Æ, 32 mm., Envanter No. 1428.

11 Sayles 1998, 73-75, Type 25; Helios Numismatik 2008, 259, no. 981.

12 Sağa doğru profilden sakallı ve inci diademli hükümdar büstü sağ omuzdan bir fibula ile bağlanmış dökümlü pelerin giyimlidir.

13 Iulianus'a ait iki adet bilinen lakaptan bahsedilmektedir. Kuzeni I. Constantinus gibi tek Tanrılı inanç sistemini kabul etmeyen Iulianus, Hristiyanlara karşı başlattığı zulüm ile tanınmaktadır ve kilise tarafından da oldukça sert tepki görmüştür. Dönemin eserlerinde kimi zaman kendisinden "*Din Değiştiren/Dönen*" lakabını aldığı gibi kimi kronik yazarları da felsefe üzerine yaptığı özel çalışmalarından dolayı "*Filozof*" olarak tanımlamışlardır.

14 Spengler-Sayles 1992, 75.

15 Sayles 1998, 81-83, Type 28; Helios Numismatik 2008, 259, no. 983-4; Helios 2011, 171, no. 1318., Artuk, 87. no. 39.

Ön Yüz: Saçları diademli, yüz yüze bakan iki insan portresi¹⁶, üstte Necmeddin, altta melik-i Diyarbekr

Arka Yüz: Ayakta duran ve imparatoru takdis eden Meryem tasviri¹⁷, sağ yanda Ebu'l- Muzaffer Alpi, üstte bin, sol yanda Timurtaş bin İlgazi bin Artuk.

Sikkenin ön yüzünde yer alan ikili figür İkizler burcunu, arka yüzde yer alan Meryem betimiyle verilen kadın figürü ise Başak burcunu ifade etmektedir. İkizler ve Başak burcu Merkür gezegeninin gündüz ve gece evini temsil eder¹⁸. İkizler burcunun antik dönemde de simgesel tasviri olan Dioskurlar¹⁹; Castor ve Pollux, Roma İmparatorluğu döneminde de aynı geleneğin devamı olarak özellikle küçük sanat eserlerinde kullanılmıştır.

Necmeddin Alpi (1152-1176)

Sikke No: 3²⁰

Æ, 32 mm., Envanter No. 1277.

Ön Yüz: Yan yana iki erkek büstü cepheden²¹, etrafında Kelime-i Tevhid el-Müstencid billah Emir'l- Mü'minin

Arka Yüz: Nokta bordürle oluşturulmuş daire içerisinde kabarık saçlarıyla bir kadın başı cepheden, etrafında Necmeddin Alpi bin İlgazi bin Artuk melik-i Diyarbekr.

Artuklu Beyliği, hatta Türk Beylikleri sikkeleri içerisinde en sık rastlanan sikke tipidir. Necmeddin Alpi iktidarının son dönemlerinde oldukça fazla miktarda basılarak sirkülasyonda uzun süre kalmış olan bu bakır sikke ilginç betim üslubuyla dikkat çekmektedir.

Roma İmparatorluğu sikkelerinde de imparator ve ortak imparatorun birlikte tasvir edildiği örnekler bulunmakla beraber, Necmeddin Alpi'nin bakır sikkesinin ön yüzündeki ikili idareci betimi Bizans İmparatorluğu sikkelerine benzemek-

16 Eski Roma sikkeleri tarzında tasvir edilmiş olan figürler, omuzlarından fibula ile tutturulmuş pelerin giyimlidir. Kıvrıkcık saçlarının uzun kıvrımları geriye doğru dökümlü olup aralarında nokta bezeme bulunmaktadır. Nesih idareci lakapları tasvirlerin alt ve üstünde yer almaktadır. Artuklu Hanedan sembolü ise sol alttadır. Figürler, nokta bordür ile çevrelenmiştir.

17 Figürler cepheden ve tam boy tasvir edilmiştir. Meryem pallium ve maphorion giyimli olup sakkos ve loros giyimli, sol elinde küre taşıyan imparatoru taçlandırır. İmparator II. Komnenos'un sikkeleri tarzındadır.

18 Sayles 1998, 177.

19 Dioskouroi-Dioscuri; Kastor (Castor) ve Polydeukes (Pollux) Zeus ile Leda'nın oğulları ve Troialı Helen'in erkek kardeşleridir. Castor ve Pollux'un denizcilerin, gezginlerin ve seyahate çıkanların koruyucusu oldukları bilinmektedir. Castor ve Pollux sikkelerde farklı üsluplarda betimlenmişlerdir (Sear 1978, xxiv).

20 Sayles 1998, 86-88, Type 30.

21 Başları, birbirlerinden farklı yöne hafifçe dönük, cepheden verilmiş olan figürler, Bizans sikkeleri tarzındadır. Lejand basit Kûfi yazıdan ibarettir. Üst ve altta Kelime-i Tevhid, sol ve sağda Abbasi Halifesinin isim ve unvanı vardır. Artuk 1971, 398, 1221; Artuk 1993, 89, Lev. VIII, 43-44; Edhem 2006, 33, Pl. II, 38; YKY 2009, 112, 15948.

tedir²². Bizans İmparatorluğu sikkelerinde, ortak imparatorlar II. Justinos ve II. Tiberios'un 578 yılında basılmış altın sikke *solidus*unun ön yüzünde beraber tasvirleri bulunmaktadır²³. Anadolu'da uzun süre siyasi ve ekonomik güce sahip olan Bizans İmparatorluğu'nun sikke ikonografisinin, yerleşik hayata geçen Türk Beyliklerinin sikkelerinde, yansımalarını görmek olağandır. Bizans İmparatorluğu sikkelerinde, beraber betimlenen ortak imparatorlar, imparator ve ardılı siyasi gücü ve otoriteyi temsil ederken, Alpi'nin sikke betiminde astrolojik öğelerin öne çıktığı görülmektedir. Ön yüzde yer alan bu iki adet diademli erkek, İkizler burcunu temsil etmektedir²⁴.

II. Kutbeddin İlgazi (1176-1184)

Sikke No: 4²⁵

Æ, 29 mm., Envanter No. 1276.

Ön Yüz: Sağa doğru profilden diademli büst. Baş yukarıya doğru²⁶. Etrafında İlgazi bin Alpi bin Timurtaş bin Artuk.

Arka Yüz: İlgazi Li-Mevlanâ El-melik'l Âlim'l-Âdil Kutbeddin Melik'l- Ümera Şah-ı Diyarbekr²⁷

Sikke, I. Constantinus'un Hristiyanlığı kabul etmesinden sonra bastırıldığı altın sikkelerin ön yüzündeki imparatorun betimiyle büyük bir benzerlik taşımaktadır²⁸. I. Constantinus (303-337), iktidarının son döneminde basılan altın sikkelerinin ön yüzünde diademli ve başı yukarıya doğru tasvir edilmiştir²⁹.

Hüsameddin Yuluk Arslan (1184-1201)

Sikke No: 5³⁰

Æ, 32 mm., Envanter No. 1289.

22 Lane-Poole 1875, 26, 34; Lane-Poole 1877, 144, 380. Roma İmparatorluk sikkelerinde ikili imparator ya da imparator ve aile üyesi tasvirleri profilden büst formdadır. (Kent 1973, Tafel 26, 103, Tafel 110, 486, Tafel XXII, 580). Betim üslubu bakımından Necmeddin Alpi'nin sikkesi Bizans sikkeleri geleneğinde cepheden büst tasvirine sahiptir.

23 Sayles 1992, 88; Sear 2006, 103, 417-418.

24 Çaycı 2002, 48-49, 182, 23a; Sayles 1999, 152).

25 Sayles 1998, 89-92, Type 31; Helios Numismatik 2008, 260, no. 985.

26 Büst kare noktalı bordür ile çevrilidir. Kenarlarda dört adet yay formulu yazıtta, idarecinin dört kuşak öncesi soy ağacına kadar giderek, arka yüz lejandında da devam eder. Bizans İmparatoru I. Constantinus sikkeleri tarzındadır. Bkz. Artuk 1993, 90, Lev. IX, 46; YKY 1994, 31, 23; Edhem 2006, 34, Pl. II, 39.

27 İdarecinin lakapları ve ismi üst sıradan başlayarak, en altta biter. Yazılar, nokta sıralı bordürle çevrilidir YKY 2009, 124, 15957; Artuk 1971, 398, 1222; Artuk 1993, 90, Lev. IX, 46.

28 Lane-Poole 1875, 28, 41; Lane-Poole 1877, 147, 392-97; Artuk 1993, 90, Lev. IX, 46; Sayles 1999, 147; Sayles 1992, 91).

29 Levha IV, 13; Cormack-Vassilaki 2009, 107, 391, 55.1. Solidus, 335 yılında Nikomedeia darphanesinde basılmıştır.

30 Sayles 1998, 97-100, Type 33; Helios Numismatik 2009, 181, no. 919; Helios Numismatik 2011/7, 171, no. 1320.

Ön Yüz: Cepheden diademli büst³¹, etrafında Hüsameddin Yuluk Arslan

Arka Yüz: Mühr-i Süleyman çerçeve içinde El-Melik'l- Nasır salahad-dünya ved-din Yusuf bin Eyüb

Nasıreddin Artuk Arslan (1201-1239)

Sikke No: 6³²

Æ, 28 mm., Envanter No. 1278.

Ön Yüz: Kentauros kuyruğundaki ejdere ok atar şekilde tasvir edilmiştir³³ etrafında bi-Mardin sene tis'a ve tis'in ve hamse mie.

Arka Yüz: El-nasır lidinallah Emir'l -Mü'minin el-Melik'l ...³⁴

Ejder biçimdeki kuyruğuna yayıyla ok atan Kentauros figürü Yay burcunu temsil etmektedir. Antik dönem Yunan mitolojisinde yer alan Kentauros figürünün Artuklu sikkesinde ejder ile tek bir vücutta savaşıyor durumda bulunması ise iyi ile kötünün savaşının temsilidir. Hatta insan doğasında yer alan iyi ve kötülüğün savaşını da ifade edebileceği düşünülebilir.

Nasıreddin Artuk Arslan (1201-1239)

Sikke No: 7³⁵

Æ, 27 mm., Envanter No. 1420.

Ön Yüz: Aslana binmiş insan tasviri sola doğru³⁶, etrafında El-melik'l alim'l âdil Nasıreddin Artuk Arslan Melik-i Diyarbekr.

Arka Yüz: El-imam el-nasır lidinallah Emir'l- Mü'minin, etrafında sitte ve sitte mie.

Sikke No: 8

Æ, 27 mm., Envanter No. 1439.

Ön Yüz: Aslana binmiş insan tasviri sola doğru, etrafında El-Melik'l Âlim'l Âdil Nasıreddin Artuk Arslan Melik-i Diyarbekr.

31 Türk tipindeki idarecinin diademinin üzerinde kabarık saç lüleleri yer alır. Her iki omzunda dökümlü biçimdeki pelerini ortadan bağlıdır. Kûfi yazıyla sağ ve solda idarecinin lakabı ve ismi yer alır. Nokta bordürle çevrilidir.

32 Sayles 1998, 122-126, Type 38.

33 Geleneksel Kûfi yazıyla darphane ismi ve tarih veren lejand tasvirin çevresindeki boşluklardadır.

34 Dört sıralı süslü Kûfi yazıyla Halife El-Nasır'ın lakap ve ismi ilk iki sırada, yeni Eyyubi hükümdarı Ebu Bekir'in lakap ve ismi ise ikinci ve üçüncü sırada ve son sırada da Artuklu liderinin bölgesel unvanı Melik Diyarbekir bulunmaktadır. Artuklu hükümdarının ismi ve sağ, sol ve altta verilmiştir. Çizgisel bordürle çevrilidir.

35 Sayles 1998, 127-131, Type 39; Helios Numismatik 2011/6, 167, no. 1258.

36 Sola doğru profilden betimlenen aslan üzerindeki erkek figürünün baş ve gövdesi tam cepheden, bacakları ise profilden tasvir edilmiştir. Dairesel Kûfi yazıyla lejand saat 13.00 yönünden başlar ve Artuklu hükümdarının lakapları, ismi ve bölgesel unvanı olan Melik Diyarbekir'i verir.

Arka Yüz: El-imam el-nasır lidinallah Emir'l- Mü'minin, etrafında sitte ve sitte mie.

Nasıreddin Artuk Arslan (1201-1239)

Sikke No: 9³⁷

Æ, 24 mm., Envanter No. 1435.

Ön Yüz: Hükümdar büstü hafifçe sola dönük³⁸, etrafında Nasıred-dünya ve'd-din Artuk Arslan melik-i Diyarbekr.

Arka Yüz: Ebu'l Abbas Ahmed el-nasır lidinallah Emir'l- Mü'minin El-Melik'l-Âdil Ebubekir bin Eyüb, etrafında ehad aşer ve sitte mie³⁹.

Sikke No: 10

Æ, 24 mm., Envanter No. 1436.

Ön Yüz: Hükümdar büstü hafifçe sola dönük, etrafında Nasıred-dünya ved-din Artuk Arslan melik-i Diyarbekr.

Arka Yüz: Ebu'l Abbas Ahmed el-nasır lidinallah Emir'l- Mü'minin El-Melik'l-Âdil Ebubekir bin Eyüb, etrafında ehad aşer ve sitte mie.

Eski Çağ Yunan ve Roma sanatında dalgalı ve gür saçlarıyla insan yüzü betimi Güneş'i temsil etmektedir. Bu betimin yanı sıra, dairesel bir yüz betiminin çevresinden çıkan ışınlar da Güneş'in sembolize edildiği tasvirlerdir. Eski Çağ'da imparator tasvirlerinin Güneş/Helios formunda sunulması ise gücün kaynağı ile idarecinin beraberliğinin göstergesidir. Isı ve ışığın kaynağı olduğu gibi hayat kaynağı olarak da görülen Güneş süsleme motifi olarak farklı sanat eserlerinde yer almıştır. Eski Çağ'dan Orta Çağ'a kadar Asya ve Avrupa'daki farklı kültürlerin sikkelerinde betim unsuru olarak önemli bir yer tutan Güneş, görsel bakımdan olduğu kadar içerdiği anlam bakımından da değerlidir.

Cepheden büst tasvirleri MÖ 5. - 4. yüzyıllar arasında Klasik Dönem Yunan sanatında tercih edilen ve işçilik kalitesi üst düzeye ulaşmış tiptir⁴⁰. Su perileri/Nymphalar ve nehir tanrılarının Klasik Dönem sikkelerde uzun ve dalgalı saçlı tasvirleri bulunduğu gibi Apollon ve Helios'un benzer formda tasvirleri de yer almaktadır. Özellikle Klasik Dönem sikke betimi ışınlarla vurgulanmış Helios

37 Sayles 1998, 132-134, Type 40.

38 Türk tipi erkek büstü dağınık saçlı, kostümü boğaz kısmında kopça ile tutturulmuştur. Dairesel formda tasvirin çevresini saran geleneksel formdaki Küfi yazıt Artuklu idarecinin uzun formdaki isim ve lakabını ve hüküm sürdüğü bölgenin Melik Diyarbakır unvanını verir.

39 Beş sıralı yazıt geleneksel Küfi formdadır. İlk üç satırda Halife El-Nasır'ın bilinen lakapları ve Ebu'l Abbas'ın özel künyesi ve Ahmed'in ismi yer almaktadır. Dördüncü ve beşinci satırlarda ise Eyyubi Sultanı el-Adil'in isim, lakap, nesep ve künyesinin verildiği yazıt bulunmaktadır. Alanın sağ ve solunda dikey olarak tarih, yukarıda ise Artuklu Hanedan sembolü yer almaktadır.

40 Spengler-Sayles 1992, 133.

tasviri ile Artuklu sikkelerinin bu grubu sadece astrolojik unsurlar düşünüldüğünde karşılaştırılabilir. Astrolojiye çok önem veren Artuklu Beyliği idarecileri bastırdıkları sikkelerde bu öğelere özellikle yer vermiş olmalıdırlar. Spengler-Sayles de bu tip uzun, dalgalı saç ve yuvarlak yüze sahip büst tasvirlerinin Klasik Dönem Yunan örneklerinin doğrudan kopyaları olmadıkları konusunda görüş vermişlerdir⁴¹.

Bu tip tasvirin tercih edilmesinin altında yatan neden Antik dönemde sık kullanılan tiplerin tercih edilmesinin aksine tamamen yuvarlak yüz hatlarıyla Türk tipi betim üslubunu yansıtması ve Artuklu Beylerinin astrolojiye verdikleri önemin vurgulanmak istenmesi olmalıdır. Dönemin diğer sanat eserlerinde uzun, dalgalı sanki rüzgarda dağılmış gibi algılanan saç betimi örnekleri de tercih edilmemektedir. Dönemin modasını yansıtan, yaygın saç tasviri olmadığı söylenebilir. Bu bakımdan, Nasıreddin Artuk Arslan'ın diğer sikkelerinde görülen daha da yuvarlak şekilli yüz betimine sahip büstlerin öncesinde gelişen bu tip belki de vurgulanan Güneş'in erken örnekleri arasındadır.

Nasıreddin Artuk Arslan (1201-1239)

Sike No: 11⁴²

Æ, 28 mm., Envanter No. 1423.

Ön Yüz: Cepheden tasvir edilmiş hükümdar büstü⁴³, etrafında Es-Sultan'l- a'zam Alaeddin Keykubad bin Keyhüsrev

Arka Yüz: El-imam El-Mustansır billah Emir'l- Mü'minin El-Melik El-Mansur ...⁴⁴

Astroloji ve gezegenler konusunda detaylı çalışmalar yaptıran Artuklu Beyliğinin Mardin Kolu idarecileri bastırdıkları sikkelerde de bu unsurlara önemle yer verdirmişlerdir. Özellikle Güneş ve gezegenlerden Merkür'ün vurgulandığı tasvirler yoğunluktadır. Antik dönem sikkelerinden herhangi birini örnek alarak basılmış bu tasvir tamamen Türk tipi büst tasviri formundadır. Tasvirde vurgulanmaya çalışılan öğe ise gezegen olup, antik dönem uygarlıklarından bir örnek üzerinden yorumlama yapmadan doğrudan Türk tipi tasvir içeriğinde verilmiş olması sikkeye farklılık katmaktadır.

Nasıreddin Artuk Arslan (1201-1239)

Sikke No: 12⁴⁵

41 Spengler-Sayles 1992, 134.

42 Sayles 1998, 142-144, Type 44; Helios Numismatik 2008, 261, no. 990.

43 Figürün kıvrıkcık saçları omuzlarının her iki yanına dökülür ve uçları dışarıya doğru döner. Büstün çevresinde yer alan dairesel formda Küfi yazıt Rum Selçuklu Sultanı Keykubad bin Keyhüsrev'in isim ve lakaplarını içermektedir.

44 Beş sıralı Küfi yazıtın ilk üç satırında yeni tahta çıkmış Abbasi Halifesi Mustansır'ın isim ve lakapları verilmekte, kalan iki satırda ise Artuklu idarecisinin isim ve lakapları bulunmaktadır. Sağ, sol ve üstte ise Arapça tarih yer almaktadır.

45 Sayles 1998, 147-149, Type 46; Helios Numismatik 2011/7, 171, no. 1321.

Æ, 30 mm., Envanter No. 1286.

Ön Yüz: Taht üzerine bağdaş kurarak oturmuş, sol eli göğsünde, küre tutan hükümdar tasviri, başının sağ ve solunda birer yıldız yer almaktadır⁴⁶. Sol yanda Nasıreddin, sağ yanda Artuk Arslan.

Arka Yüz: El-imam El-Mustansır billah Emir'1- Mü'minin El-Melik El-Kâmil Muhammed⁴⁷

Hâkimiyet ve güç sembolü olan küre yüzyıllardan beri imparator ya da idareci figürleriyle bir bütün haline gelmiş bir atribüdür. Evrensel hâkimiyeti ve gücü sembolize eden küreyi elinde taşıyan imparator tasviri Bizans sikke ikonografisinin değişmez unsurlarından biridir. Sahip olduğu dünyevi gücü göksel kudretten aldığına bir işaret olarak Bizans imparatorları ellerinde bir küre üzerinde yükselen haç motifi ile sikkelerde betimlenmişlerdir⁴⁸. Artuklu sikkelerinde idarecinin elinde yer alan küre betimi de aynı fikir doğrultusunda, tebaaya eldeki gücün göstergesi olarak sunulmaktadır⁴⁹.

Kara Arslan (1260-1294)

Sikke No: 13⁵⁰

Æ, 21 mm., Envanter No. 1424.

Ön Yüz: Kare çerçeve içinde, İnsan yüzü biçiminde Güneş tasviri⁵¹.

Arka Yüz: Kelime-i Tevhid sallallahu aleyhi ve's sellem⁵²

Kara Arslan'ın bilinen tek figürlü sikke tasviridir. Orta Çağ'da sık kullanılan Güneş sembolünün geç dönem Mardin Artuklularının sikkelerine yansımaları ifade

46 Tahtta bağdaş kurarak oturmuş hükümdar sağ elini dizine dayamış ve sol elinde bir küre taşımaktadır. Kare formda verilen tahtın üstünde, hükümdarın sağ ve solunda birer yıldız motifi bulunmaktadır. Altta Artuklu boyunun damgası yer almaktadır. Bkz. Sayles 1998, 147; Çaycı 2008, 108-109.

47 Beş sıralı bitişik Küfi yazı ikinci sıradan Abbasi Halifesi El-Mustansır'ın ismi ve lakabı en üst sıraya kadar devam eder. Üçüncü sırada hükümdar unvanı ve dördüncü ve beşinci sıralarda ise en yüksek rütbedeki Eyyubi Emiri El-Kâmil'in ismi ve lakabı bulunmaktadır.

48 Elinde küre taşıyan hükümdar tasvirinin Orta Çağ Türk ve İslâm Sanatlarında görülen örneklerinin bulunmadığını belirten A. Çaycı, Artuklu sikkesinde yer alan bu motifin bölgesel bir kullanım olduğu ve Bizans İmparatorluğu sikke ikonografisinden etkilenecek yapıldığı bilgisini vermektedir (Çaycı 2008, 217). Bizans İmparatorluğu sikkeleri ile Artuklu sikkeleri arasında oldukça sık görülen benzer temada tasvirlerin kullanımına örnek oluşturmaktadır.

49 Çeşitli yazarlar tarafından kürenin dünyayı sembolize ettiği görüşü dönemin bilim ve bilgisi ile örtüşmemektedir. Söz konusu yüzyıllarda dünyanın yuvarlak olduğu bilinmediği için bu görüş doğru bilgiler içermemektedir.

50 Sayles 1998, 159-161, Type 50.

51 Kalın ışınlar ile çevrili Güneş motifinin dört bir kenarında nokta bezeme bulunur. Kare bordürün dış çevresinde üstten başlayarak saat yönünde devam eden Nakış lejand ve Arapça darphane ve tarih vardır. Nokta bordür ile çevrilidir.

52 Dört sıralı Küfi lejand Kelime-i Tevhid ile başlar ve peygamber tarafından kutsamayla son bulur. Dairesel lejand ise Artuklu hükümdarının lakap ve ismini nokta bordür içerisinde verir.

etmektedir. Güneş sembolünün üslupsal bakımdan oluştuğu son noktadır⁵³. Orta Çağ Avrupa'sında da sıklıkla kullanılan betim olan Güneş sembolünün Artuklu Beyliği sikke tasvirlerinde son kullanımlarındandır.

Necmeddin II Gazi (1294-1312)

Sikke No: 14⁵⁴

Æ, 19 mm., Envanter No. 1429.

Ön Yüz: Düz ve noktalı çift sıra daire içerisinde insan yüzü⁵⁵

Arka Yüz: Es-Sultan'l a'zam Zillullahi fi'l- alem El-Melik'l Mansur Necmeddin Ebu'l feth⁵⁶

53 Sayles 1998, 159-161, Type 50.

54 Sayles 1998, 162,-163 Type 51.

55 Çevresinde dairesel Nesih yazıt saat 12.00 yönünde başlayarak Kelime-i -Tevhid içerir. Figür, noktalı bir bordür ile çevrilidir.

56 Beş sıralı Nakşi lejand hükümdara ait unvan olan "*Sultan'l-azam*" "*Büyük Sultan*" ve Artuklu hükümdarının diğer lakapları ve ismini verir. Tarih solda olup, alt ve sağdaki yazıt içeriden okunur. Dairesel lejand ise Artuklu hükümdarının lakap ve ismini nokta bordür içerisinde verir.

Levhalar

1. Envanter No.1438

2. Envanter No.1428

3. Envanter No.1277

4. Envanter No.1276

5. Envanter No.1289

6. Envanter No.1278

7. Envanter No.1420

8. Envanter No.1439

9. Envanter No.1435

10. Envanter No.1436

11. Envanter No.1423

12. Envanter No.1286

13. Envanter No.1424

14. Envanter No.1429

Kaynakça

Artuk 1971

Artuk, İ.-C., *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Teşbirdeki İslami Sikkeler Kataloğu*, Cilt I, İstanbul 1971.

Artuk 1993

Artuk, İ., *Artukoğulları Sikkeleri*, İstanbul 1993.

Çaycı 2002

Çaycı, A., *Anadolu Selçuklu Sanatı'nda Gezegen ve Burç Tasvirleri*, Ankara 2002.

Çaycı 2008

Çaycı, A., *Selçuklularda Egemenlik Sembolleri*, İstanbul 2008.

Edhem 2006

Edhem, İ. G., *Catalogue Des Monnaies Turcomanes*, Elibron Classics 2006.

Helios Numismatic 2011

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 6 (9-10 March 2011), München 2011.

Helios Numismatic 2011

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 7 (12-13 December 2011), München 2011.

Helios Numismatic, 2008

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 1 17-18 April 2008, München 2008.

Helios Numismatic, 2008

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 2 (25-26 November 2008), München 2008.

Helios Numismatic, 2009

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 3 (29-30 April 2009), München 2009.

Helios Numismatic, 2009

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 4 (14 October, 2009), München 2009.

Helios Numismatic, 2010

Helios Numismatik, *Münzen and Antike Kunst*, Auktion 5 (25 June 2010), München 2010.

Kent 1973

Kent, J.P. C.-B. Overbeck-A.U. Stylow, *Die Römische Münze*, München 1973.

Köprülü F.

M. Fuad Köprülü, "Artukoğulları", İslâm Ansiklopedisi, C.I, 618.

Lane-Poole 1875

Lane-Poole, S., *Coins of the Urtuki Turkumans (Foes of the Crusaders)*, New York 1875.

Lane-Poole 1877

Lane-Poole, S. *Catalogue of Oriental Coins in the British Museum*, Vol. III, The Coins of the Turkuman Houses of Seljook, Urtuk, Zengee, etc. in the British Museum, Classes X-XIV, London 1877.

Lowick 1977

Lowick, N.M.-S. Bendall-P.D. Whitting, *The Mardin Hoard, Islamic Countermarks on Byzantine Folles*, Hampshire 1977.

Roxburgh 2005

Roxburgh, D., (ed.), *Turks, A Journey of a Thousand Years, 600-1600*, London 2005.

Sayles 1998

Sayles W.G., *Ancient Coin Collection IV/Roman Provincial Coins*, Iola 1998.

Sayles 1999

Sayles, W.G., *Ancient Coin Collecting VI - Non Classical Cultures*, Iola 1999.

Turan 1980

O. Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1980, 137-139.

Ünal 2008

Ünal, C., "The Reflection of Byzantine Coin Iconography to the Coins of Artuqids; The Figure of Virgin Mary Crowning the Emperor", E. Aslan, ed., *Proceedings of the International Symposium: Trade and Production Through the Ages*, (Konya, 25-28 November 2008), 203-217.

Ünal 2010

Ünal, C., *Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, İzmir 2010. (Yayımlanmamış doktora tezi)

Ünal & Ünal 2012

Ünal Sibel, Ünal C. "Tarsus Müzesi'nde Yer alan Figür Tasvirli Artukoğulları Sikkeleri", "12.- 13. Yüzyıllarda Anadolu'da İkonografik Alışveriş", Olba Kazısı Yayınları Seleucia ad Calycadnum, Sayı II, Ankara 2012, 163-184.

Yky 1994

YKY 1994, Yapı Kredi Sikke Koleksiyonu Sergileri 3, "Asya'dan

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli Sikkeler —

Anadolu'ya inen Rüzgar/Beylikler Dönemi Sikkeleri", İstanbul 1994.

Yky 2009

YKY 2009, *Sikkeler Ne Anlatır? Ortaçağ ve Anadolu Sikkelerinde Simgeler ve Çokkültürlülük*, İstanbul 2009.